

Nr 762

Av herr **Senander m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 90, med förslag till lag om allmän försäkring, m. m.*

I propositionen föreslås en samordning av skilda försäkringsformer och deras sammanförande i en lag om allmän försäkring, som avser att ge skydd mot inkomstbortfall vid sjukdom och barnsboerd, ålderdom, invaliditet och vid försörjarens frånfälle. Denna del av propositionen är att hälsa med tillfredsställelse såsom varande en rationell åtgärd till fördel för såväl försäkringsgivaren som försäkringstagarna.

Det bör erinras om att den kommunistiska riksdagsgruppen så tidigt som i mitten av 1940-talet motionerade om sammanförande i en lag av samtliga socialförsäkringsförmåner för åstadkommande av ett enhetligt skydd mot inkomstbortfall. Även om den nu föreslagna samordningen icke omfattar hela området för socialförsäkringen är den i princip liktydig med vad den kommunistiska riksdagsgruppen nyssnämnda år föreslog.

De olika förslagen medför i vissa avseenden goda materiella förbättringar för försäkringstagarna. Å andra sidan uppvisar förslagen åtskilliga brister, som vi anser borde ha utfyllts i nu föreliggande sammanhang. Departementschefen synes ha en liknande uppfattning. Han förklarar sålunda: »Det sagda får naturligtvis inte uppfattas så, att reformarbetet på socialförsäkringsområdet kan anses avslutat för en längre tid framåt.» I annat sammanhang uttalar han: »Slutsatsen av vad jag nu yttrat blir att socialförsäkringen även i fortsättningen lovar bli ett fält, som bjuder på en rik utveckling...» Även om han samtidigt förklarar att det framlagda förslaget betecknar »ett avgörande steg mot socialförsäkringens sammangjutning till ett enhetligt system», bibringas man den uppfattningen att departementschefen är medveten om förslagets brister. Vi avser att påtala desamma och i förekommande fall ställa förslag till deras avhjälpande.

Standardtillägget å folkpensionerna

I en särskild motion till årets riksdag har vi med en utförlig motivering påyrkat att årets standardtillägg för folkpensionärerna borde i stället för de i propositionen föreslagna beloppen om 350 kronor för ensamstående pensionär och 500 kronor för två pensionsberättigade makar uppgå till 600 respektive 695 kronor. De av oss föreslagna beloppen motsvarar exakt vad folkpensionärerna skulle ha erhållit från den 1 juli i år, därest allmänna pensionsberedningens i folkomröstningen 1957 enhälligt godkända förslag till etapphöjningar hade respekterats.

Genom vårt förslag skulle en ensamstående pensionär erhålla 3 450 kronor i pension och två makar 5 205 kronor. Räknar man till det indextillägg som tillkommer fr. o. m. den 1 april i år blir beloppen i regeringsförslaget 3 250 resp. 5 090 kronor och i vårt förslag 3 500 resp. 5 285 kronor.

Folkpensionärerna har allttjämt en otillfredsställande levnadsstandard. Även med de höjningar av standardtillägget som vi föreslår blir pensionen per månad endast kr. 291:67 resp. 440:40. Räknar man per dag blir siffrorna kr. 9:85 resp. 14:48. Vi är övertygade om att ingen vill påstå att detta är en tillfredsställande standard för våra folkpensionärer. Även om kommunala bostadstillägg — som i det överväldigande antalet fall är ytterst låga — tillkommer, så finns det ingen anledning till belåtenhet.

Då frågan om den framtida pensioneringen för landets löntagare och s. k. fria företagare fått en i stort sett tillfredsställande lösning genom tillkomsten av ATP, bör varje tillfälle tagas i akt att förbättra standarden för landets cirka 1 miljon folkpensionärer. Vad vi föreslår innebär i realiteten ingen ökning av utgifterna utan endast att gjorda utfästelser infrias något snabbare än vad regeringen nu föreslår, allt i enlighet med vad som tidigare förutsatts.

Under hänvisning till vad som ovan anförts och till den ytterligare motivering som presenteras i motionerna II: 566 och I: 485 kommer vi att i detta sammanhang upprepa det i nämnda motioner framförda yrkandet genom erforderlig ändring i regeringsförslagets lagtext.

Sjukförsäkringen

Inom sjukförsäkringen föreslås i vissa avseenden betydande förbättringar. Grundsjukpenningen blir höjd från 3 till 5 kronor, varjämte den nuvarande regeln att sjukpenningen reduceras efter 180 dagars sjukdom slopas. Vidare förbättras moderskapsförsäkringen, varvid den behovsprövade mödrahjälpen avskaffas. Grundpenningen höjes från 270 till 900 kronor vid enkelbörd. Vid flerbörd ökas nämnda belopp med 450 kronor för varje barn utöver ett. Å etthundratjugonde dagen före den beräknade födseln eller senare kan förskott om 300 kronor erhållas. Blivande och nyblivna mödrar kan dessutom erhålla ersättning för tandvård.

Företagarna inordnas under sjukförsäkringslagen. Som villkor härför föreslås att de samtidigt måste tillhöra ATP.

Sjukpenningklasserna

Reformeringen av den åtskilligt bristfälliga sjukförsäkringen är ett välbehövligt framsteg. Vissa betydande brister kvarstår emellertid. I första hand åsyftar vi det förhållandet att sjukpenningklasserna icke uppräknats med hänsyn till den betydande penningvärdeförsämring som ägt rum sedan sjukförsäkringslagen tillkom. Levnadskostnadsstegringen har sedan år 1953, då lagen beslutades, stigit med icke mindre än 30,5 procent, utan att någon

förändring av beloppen i sjukpenningklasserna skett. Som skäl härtill har anförts att löntagarna får lönekompensation för prisstegringarna och därmed blir uppflyttade i högre sjukpenningklass. Ett slags automatisk kompensation för penningvärdeförsämringen av beloppen i sjukpenningklasserna skulle följaktligen vara för handen.

Denna invändning kan inte godtagas. Det har sedan åtskillig tid tillbaka funnits och finns än i dag mer än 2 miljoner av landets inkomsttagare som har inkomster understigande 10 000 kronor om året. En som har 8 400 kronor om året måste få en löneförhöjning med minst 1 800 kronor om året för att komma från sjukpenningklass 9 till 10 och erhålla 2 kronor mera om dagen i sjukpenning. För en person med 5 000 kronor i inkomst fordras det en löneökning med 800 kronor för att han skall stiga från sjukpenningklass 6 till 7 med en ökning av sjukpenningen av 1 krona. Lika stor löneförhöjning måste den ha som har en inkomst av 2 600 kronor för att flytta från sjukpenningklass 3 till 4.

Det betyder i första fallet att det för uppflyttning fordras en löneförhöjning på över 21 procent, i det andra 16 procent och i det tredje över 30 procent. Siffrorna visar att det för de lägsta inkomsttagarna blir en lång väntan innan de uppnått sådana lönestegringar att de därmed kan vinna uppflyttning i sjukpenningklass. Det är för övrigt inte så få som genom en med åren nedsatt arbetsförmåga fått minskning i sina inkomster och därigenom *nedflyttas* i sjukpenningklass. De har inga utsikter att bli kompenserade för penningvärdeförsämringen i fråga om beloppen i sjukpenningklasserna.

En annan väsentlig brist är att de hemarbetande husmödrarna alltjämt skall få åtnöjas med en ytterst låg sjukpenning. Det torde vara ostridigt att grundsjukpenningen om 5 kronor per dag mera är att betrakta som en symbolisk än en reell ersättning då husmor insjuknar. Beloppet täcker knappast en timmes betalning till den hemhjälp som måste anlitas för hemmets skötsel.

Frågan om de hemarbetande husmödrarnas sjukersättning borde ha fått en betydligt bättre lösning än vad som skett i propositionen. Det finns inga vare sig tekniska eller statsfinansiella skäl att åberopa för dröjsmålet med frågans lösning. Spörsmålet är lika gammalt som sjukförsäkringen själv och borde vid det här laget vara övermoget för en lösning.

Departementschefen förklarar emellertid att en ny utredning tillsatts för fortsatt översyn av sjukförsäkringen. Vi har därför inte för avsikt att nu ställa ändringsförslag i påtalad riktning. Vi har emellertid inte kunnat underlåta att nu framföra våra synpunkter och förväntar att den pågående utredningen tar vederbörlig hänsyn till desamma.

Beträffande karenstiden har vi i särskild motion, II: 610, påyrkat att denna slopas. Då det inte finns några socialt godtagbara skäl till att en löntagare inte skall kompenseras för inkomstbortfall även för de tre första sjuk-

dagarna utan tvingas vidkännas en betydande ekonomisk förlust vill vi även i detta sammanhang påyrka karenstidens slopande. En nära nog enhällig arbetaropinion står bakom detta krav.

Rörlig pensionsålder

Efter mönster från ATP föreslås nu att även folkpensionär efter särskild framställning kan bli pensionerad tidigare än vid fyllda 67 år, dock tidigast från och med den månad då han uppnår 63 års ålder. I sådant fall skall emellertid pensionen minskas med sex tiondels procent för varje månad som ligger före i tiden innan 67-årsåldern uppnås. Detta innebär att den som pensionerats vid 63 års ålder får en minskning av pensionen med 28,8 procent. Denna reducering gäller även för tiden efter fyllda 67 år.

I förslag till lag om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpensionen föreskrives dessutom i 3 § att hustrutillägg eller kommunalt bostadstillägg ej må utgå till ålderspensionär som begärt och erhållit pension innan han fyllt 67 år. Denna begränsning gäller dock endast tills han uppnått sagda ålder.

Dessa villkor är så hårda att de praktiskt taget stänger vägen för ett utnyttjande av förmånen. Endast de som genom tungt eller hälsovådligt arbete är utslitna eller nedbrutna och därför känner sig *tvingade* att sluta sin aktiva gärning kan på sådana villkor förväntas ta pension före 67 års ålder. Därmed blir förmånen en illusion för den stora massan löntagare.

En uppmjukning av villkoren är följaktligen erforderlig om förmånen skall få något värde. Inte minst är detta behövt med tanke på de tyngsta och särskilt hälsovådliga yrkena. Löntagarna i dessa yrken, framför allt gruvarbetarna, har sedan lång tid tillbaka krävt en lägre pensionsålder. Vi har vid flera tillfällen påfordrat statsmakternas ingripande för en lösning av frågan för dessa arbetare. Tyvärr har dessa strävanden inte lett till resultat. Departementschefen har i propositionen närmast ställt sig avvisande till tanken på en särskild lagstiftning för dessa grupper, delvis av tekniska skäl, och rekommenderat en lösning avtalsvägen. LO godkänner inte de »tekniska» skälen och framhåller svårigheten i att träffa avtal med arbetsgivarna.

Under sådana förhållanden borde medgivandet om en tidigare pensionering formuleras så, att det blir möjligt för löntagare, som av skilda anledningar känner sig tvingade därtill, att pensioneras i förtid. Uppenbart är att det måste finnas spärregler som förhindrar missbruk, men de bör vara socialt försvarbara och inte ha en utformning som äventyrar syftet med förmånen.

Vi hävdar att villkoren måste ändras därhän att reduceringen av pensionen bör gälla endast tiden före fyllda 67 år och att följaktligen full pension utgår efter denna tidpunkt. Vidare bör kommunalt bostadsbidrag enligt gällande regler utgå även för tid före 67 års ålder. Däremot kan vi,

om än med viss tvekan, finna oss i att hustrutillägg inte utgår förrän vid 67 års ålder.

Förtidspension

I propositionen föreslås beträffande invalidförmånerna att inkomstprövningen slopas. I stället ersättes denna av en på medicinska skäl grundad prövning av arbetsförmågan. Därvid skall vid bedömningen av nedsättningen i arbetsförmågan beaktas »den försäkrades förmåga att vid den sjukdom eller det lyte, varom är fråga, kunna bereda sig inkomst genom sådant arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter och som rimligen kan begäras av honom med hänsyn till hans utbildning och tidigare verksamhet samt ålder, bosättningsförhållanden och därmed jämförliga omständigheter. Med inkomst av arbete likställes i skälig omfattning värdet av hushållsarbete i hemmet.»

Förtidspensionärerna placeras i tre grupper. Är arbetsförmågan nedsatt så, att den praktiskt taget är obefintlig, erhålles hel pension, vilken motsvarar ålderspensionen. Är den nedsatt med avsevärt mera än hälften utgår två tredjedelar av hel pension. I övriga fall utgår tredjedels pension.

För vår del är vi tveksamma inför den föreslagna ändringen av invaliditetsprövningen. Visserligen ökas antalet pensionsberättigade högst betydligt. Reglerna för prövningen synes oss emellertid vara sådana att de kan ge upphov till ett omfattande godtycke. Dessutom förefaller de innebära en inkomstprövning i ny form. Då emellertid de nya reglerna ytterst är beroende av deras tillämpning vill vi inte nu föreslå någon förändring utan avvakta resultatet av deras omsättande i praktiken.

Förslaget innebär härjämte att de helt blindas inte längre utan vidare skall hänföras till helinvalid. Det måste kännas som ett hårt slag för dessa särskilt olyckliga invalider att de skall utsättas för en prövning som måste kännas kränkande. Invaliditet är i och för sig en katastrof i en människas liv. I alldeles särskild grad är detta fallet med dem som förlorat synen. Det kan inte finnas något skäl som talar mot att de blindas får behålla sin tidigare ställning och betraktas som helinvalid. Även om de därvidlag skulle kunna redovisa en något högre inkomst på sina arbeten än vad som anses vara normalt för invalider i allmänhet, så är detta en bagatell i betraktande av deras öde.

Vi stödjer kravet från De blindas förening att de helt blindas i fortsättningen som hittills alltid skall betraktas som helinvalid.

Finansieringen

I propositionen signaleras höjda sjukförsäkringsavgifter. Höjningen beräknas till cirka 30 kronor om året för varje avgiftspliktig eller 60 kronor för två makar. Vi har vid flera tillfällen vänt oss mot att socialutgifterna finansieras genom särskilda avgifter och påyrkat att finansieringen av så-

dana utgifter skulle, i likhet med vad som är fallet med flertalet övriga statsutgifter, ske skattevägen. Givetvis avser vi inte någon förändring beträffande arbetsgivarbidrag eller arbetsgivaravgifter, men vi finner det vara i strid med själva syftet med socialpolitiken att finansieringen sker på ett sätt som verkar betungande för dem som främst är i behov av social omvårdnad.

Vi har i särskild motion, nämligen I: 474, även vid årets riksdag påtalat detta missförhållande och yrkat på utredning om avveckling av systemet med särskilda socialavgifter. I konsekvens härmed motsätter vi oss den förutsatta höjningen av sjukförsäkringsavgiften.

Med hänvisning till vad som ovan anförts och till den ytterligare motive-ring som angivits i de specialmotioner som här åberopats hemställas,

att riksdagen, med godkännande i övrigt av Kungl. Maj:ts proposition nr 90, måtte besluta

att 1 § i Förslag till Lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 1 juni 1956 (nr 264) om höjning av folkpensioner måtte erhålla följande lydelse:

1 §.

Folkpension i form av allmän ålderspension, tilläggspension, änkepension eller hustrutillägg skall höjas för år räknat med

900 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension, invalidpension eller sjukbidrag eller vars hustru uppbär hustrutillägg, ävensom för hustru, som uppbär hustrutillägg, samt

1 200 kronor för annan pensionsberättigad.

att första stycket i 10 § i andra avdelningens 3 kap. (om sjukpenning och moderskapspenning) erhåller följande lydelse (innebärande att *karenstiden* vid sjukdom och olycksfall slopas):

10 §.

Sjukpenning må ej utgivas för tid, innan anmälan om sjukdomsfallet gjorts hos den allmänna försäkringskassan, där ej hinder mött för sådan anmälan eller eljest särskilda skäl föranleda att sjukpenning bör utgå.

att andra stycket i 2 § i tredje avdelningens 6 kap. (om ålderspension) måtte få följande lydelse:

2 §.

Börjar ålderspension utgå tidigare än från den månad,

varunder den försäkrade fyller sextiosju år, skall pensionen minskas med sex tiondels procent för varje månad, som då pensionen börjar utgå återstår till ingången av den månad varunder den försäkrade fyller sextiosju år. *Vid uppnådd sextiosju års ålder upphör reduceringen och full pension utgår i fortsättningen.* Om pensionen — — — icke varit berättigad till folkpension.

att 3 § i Förslag till Lag om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension får följande lydelse, syftande till att pensionär, som erhållit ålderspension före fyllda 67 år, skall kunna få kommunalt bostadstillägg:

3 §.

Kommunalt bostadstillägg, men ej hustrutillägg, må kunna utgå till ålderspension, som den till sådan pension berättigade åtnjuter för tid före den månad varunder han fyller sextiosju år.

att till 2 § tredje avdelningens 7 kap. (om förtidspension) efter orden »I övriga fall utgives en tredjedel av hel förtidspension» fogas följande tillägg:

Blind, som saknar ledsyn, skall alltid anses vara berättigad till hel förtidspension.

att riksdagen som sin mening ger till känna att ingen höjning bör ske av sjukförsäkringsavgifterna.

Stockholm den 30 mars 1962

Knut Senander

Hilding Hagberg

Helmer Holmberg

Henning Nilsson